

Література:

1. Вашека Т.В. Перспективи дослідження психологічних аспектів проблеми суїцидальної поведінки. *Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2004. Т. VI, Вип. 6. С. 65-73.
2. Вашека Т.В. Програма профілактики суїцидальної поведінки в підлітковому віці. *Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2005. Т. VII, Вип. 6. С. 57-64.
3. Дюркгейм Еміль Самогубство: соціологічне дослідження / Пер. з фр. Л. Кононович. К.: Основи, 1998. 519 с.
4. Лосієвська О.Г. До питання про суїцидальні тенденції у поведінці підлітків. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та педагогіки: Збірник наукових праць СНУ ім. В. Даля за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з проблем вищої освіти «Університет і регіон»*. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. С. 77-80.
5. Лосієвська О.Г. Психологічні засоби попередження суїцидальної поведінки у підлітків. *Психологічні проблеми збереження репродуктивного здоров'я: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Упоряд. М. - Л. А. Чапа, Н. В. Слободяник*. К.: Міленіум, 2005. С. 298-305.
6. Москалець В. П. Психологія суїциду. К.: ВЦ Академія, 2004. 288 с.
7. Суліцький В. В. Психологія суїцидальної поведінки. К.: МП Леся, 2001. 316 с.
8. Суицид. Хрестоматія по суицидологии. К.: А.Л.Д., 1996. 216 с.

ВПЛИВ ГІПЕРПРОТЕКЦІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Світлана Жоха

викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Сім'я відіграє важливу роль в адаптації і інтеграції дитини у суспільство. Саме вона забезпечує розвиток особистості та її психічне здоров'я, силовий резерв, завдяки якому долаються стреси, життєві ускладнення. Серед групи впливових на формування особистості факторів виділяють соціально-культурні, соціально-економічні та соціально-психологічні. До останньої групи можна віднести сімейні відносини, сімейне виховання. У зв'язку з темою нашого дослідження ми розглянемо дитячо-батьківські відносини. Кожна родина з різним ступенем усвідомленості використовує певну систему виховання. Вона пов'язана із цілями, завданнями, цілеспрямованим застосуванням методів та прийомів виховання. Гіперопіка (гіперпротекція) і є однією з таких.

В буквальному сенсі під гіперпротекцією розуміється надмірна турбота та опіка над дитиною. Нам подобається думка Б. Хеллінгера,

який стверджував, що коли батьки надмірно турбуються про дитину, вони ніби бажають їй смерті. Під таким «бажати смерті» розуміється не вірити, що дитина впорається, здатна і спроможна жити [3]. І так відбувається кожного разу, коли батьки відчувають тривогу, занепокоєння за дитину, не вірять, що вона впорається із завданням і здатна жити самотійно. В сім'ях із таким типом виховання у дитини майже з дитинства відсутня можливість бути самотійною, батьки стримують її свободу. С. Капустін у своїх дослідженнях показує, що така поведінка обумовлена страхом хоча б одного з батьків за дитину, за можливі вчинені нею вчинки та дії. До цього можна віднести і модель втручання у життя дитини, що полягає в організації та управлінні її поведінкою [3].

На думку автора, надмірний прояв любові та турботи в сім'ї призводить навіть до патологічного стану: батьки не бачать в дитині самотійної особистості, що в свою чергу затримує, ускладнює або робить болісним її дорослішання. Наслідки цього непередбачувані, особливо в період становлення людини як особистості. До них можна віднести: закомплексованість, беспорядність, невпевненість, безініціативність, егоїстичність, невизначеність, відсутність особистого життя, психічні розлади. А ключовим проявом гіперпротекції у людини є безвідповідальність. Це виявляється у делегуванні відповідальності іншим за свої помилки. У навчанні такий аспект проявляється у нездатності дитини самотійно вирішувати завдання і постійному звертанню за допомогою до батьків і вчителів. При неможливості засвоїти матеріал дитина починає вважати винним у цьому саме вчителя, а не себе. І не розуміє, що навчання у школі – це виключно його зона відповідальності, а не батьків та інших дорослих.

У дорослому житті такі тенденції модна спостерігати у сфері матеріального прибутку. Самостійні люди завжди шукають і знаходять можливості додаткового заробітку, який проявляється у підробітку після навчання або отримання стипендії за певні заслуги. Навпаки, несамотійні люди схильні постійно скаржитися і звинувачувати інших у тому, що вони не мають фінансового статку. Такі люди, за рахунок того, що нічого не роблять для покращення свого життя, мають мало (або не мають взагалі) експертних навичок, почуваються невпевнено. Вони не цінують себе, відповідно, постійно знецінюватимуть чужу працю і досвід. Наприклад, така людина позбавляє значущості заслуг іншої, обґрунтовуючи це везінням чи допомогою впливової людини.

Б. Хеллінгер розглядав цю проблему з точки зору «свободи» людини. Бажання однієї людини допомогти іншій без її прохання, робить її невільною. А якщо любити дитину без бажання допомогти і змінити її, то лише тоді вона набуває свободи. У цій свободі народжується рух, який і поведе її уперед [3].

Серед видів гіперпротекції виділяють звичайну гіперпротекцію, домінуючу та потураючу гіперпротекції. Перший тип пов'язано із любов'ю та теплотою, які дуже важливі для формування дитячої

поведінки. Другий характеризується таким типом батьківської поведінки як рівень контролю над дитиною; вона варіює від авторитарного стилю до вседозволеності. Він проявляється у надмірній опіці, дріб'язковому контролі, системі безперервних заборон та неможливості для дитини прийняти будь-які власні рішення.

Третій пов'язано із такими характеристиками, які виділяються дослідниками не настільки чітко, і проявляються у таких феноменах, як надмірна опіка, батьківська тривога та розбещеність дітей. У своєму крайньому вираженні він включає бурхливі емоційні відносини з дитиною. Це такий тип виховання, у якому поєднані нестача батьківського нагляду з некритичним ставленням до порушень у поведінці дитини. Характерними рисами є надмірне заступництво, прагнення звільнити дитину від найменших труднощів, задовольнити її потреби.

Особливою ознакою для всіх типів можна виділити порушення особистого психологічного простору та меж. Як наслідок у дитини виникає викривлене сприйняття себе. Навіть у дорослому віці вона не відчуває власних почуттів, потреб, не розуміє прагнень, найчастіше з низкою самооцінкою та незначною самоцінністю та навіть із знецінюванням себе, не може створювати своє життя, спираючись на думки інших про себе.

На думку С. Капустіна, стиль виховання «гіперопіка» сприяє формуванню у дітей такого типу особистості, який зорієнтовано на відповідність власної поведінки вимогам інших людей, однобічності, на шкоду реалізації власних природних потягів, самоактуалізації та самовизначенні. А з іншого боку, зорієнтованої на протест проти такої відповідності, що може полягати у асоціальній поведінці.

Корекція дитячо-батьківських відносин із таким типом виховання може включати наступні кроки: дозволяти дитині бути самостійною; цікавитися почуттями, думками, потребами, інтересами та задовольняти їх узгоджуючи із дитиною; надавати свободу в межах особистісних просторів батьків і дитини і відповідальності; контролювати ступінь батьківського тиску на дитину та інші.

Загальною альтернативою таким типам виховання є таке навчання, де дитина вчиться на власних помилках, досліджує життя, проявляє інтерес до себе, інших та всесвіту. Дорослий проводить дитину у світ і знайомить із ним, а вона вже сама шукає та відтворює власні відносини із ним, інструменти взаємодії.

Література:

1. Арнц А. Схема-терапія: модель роботи з частками. Л.: Свічадо, 2014. 262 с.
2. Капустин С.А. Стили родительского воспитания в семьях клиентов психологической консультации по детско-родительским проблемам. *Вестник Московского университета*. Серия 14. Психология. 2014. №4. С. 76-90.

3. Хеллінгер Б. Источнику не нужно спрашивать пути. М.: Институт консультирования и системных решений, 2005. 176 с.
4. Хеллінгер Б. Порядки помощи. М.: Институт консультирования и системных решений, 2013.
5. Яблонська Т.М. Дитячо-батьківські взаємини як чинник розвитку ідентичності дитини. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v9/i9/75.pdf>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Олексій Запорожченко

кандидат філософських наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Поняття адиктивної поведінки (від англ. «addiction» – погана звичка, пристрасть до чого-небудь, порочна схильність) було використано В. Міллером з метою визначення процесу зловживання різними речовинами, що змінюють психічний стан людини (психоактивні речовини, алкоголь, тютюн) і формують залежну поведінку [2, с. 105]. Адиктологія – це більш широке за обсягом поняття, ніж наркологія і виникла на перетині психіатрії, медицини, клінічної психології, соціальної психології та розглядає проблему з різних боків. До адикцій в даний час відносять не тільки наркоманію, токсикоманію, алкоголізм, куріння, а й інші види залежностей, які є нехімічними. Проблема адиктивної поведінки в сучасних умовах є не тільки актуальною, а й значущою, оскільки має значення для подальшого розвитку здорового сучасного соціуму.

Зростання випадків адиктивної поведінки визначаються як соціально-економічними змінами в Україні, так і ослабленням соціальних інститутів, які мали б займатися виховними питаннями юного покоління, формувати цінності, переконання, світогляд сучасної молоді. Соціальна значимість дослідження соціально-психологічних причин адиктивної поведінки підтверджується тим, що є тенденція зростання кількості неповнолітніх з адиктивною поведінкою, яка характеризується як вживанням різноманітних психоактивних речовин (ПАР) так і нехімічними формами адиктивної поведінки.

Підлітковий вік – це достатньо емоційно насичений період у житті, коли явно спостерігається вікова криза, часто формуються різні типи девіантної поведінки (у тому числі і адиктивна поведінка), що викликано впливом різних біологічних, психологічних та соціальних чинників. Перехід від залежного дитинства до самостійної та відповідальної дорослості для підліткового віку є основним випробуванням. Соціальна ситуація розвитку полягає в тому, що підліток займає проміжне положення між дитинством та дорослістю. Ведучим типом діяльності підлітка є спілкування з однолітками. Основним у підлітковому віці є відкриття свого «Я», розвиток самопізнання, самоаналізу, осмислення особистої індивідуальності. Все